

www.ub.rs
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ

Брой 12. У Сомбору 30. Јуниа 1869. Год. XI.

Земљопис у народној школи Ш.

Учење земљописа треба дѣци омити и занимљивим учинити, а то ће бити, ако учитељ умѣо буде живо представљати дѣци народе, кои станују у предѣлу оном што се учи познавати, и ако у стану буде вешто уплетати у предаванѣ своје познаванѣ обичаја, занимања и карактера дотичних народа, и приповѣдати црте из њихове прошлости; далѣ ако буде казивао о земљишту предѣла тог, о животињама и растини што се тамо находи, и о природним појавима, кои се тамо догађају. Све ово мора се слободно предавати а не из књиге читати, ер тим би предаванѣ губило важност и занимљивост пред дѣцом, која радије имају и болѣ схваћају пак и утубе, кад им се што приповѣда и казује, него кад се чита, или уз казиванѣ сваки час у књигу загледа. Но несмѣ се с ума смѣтнути ни ово. Дѣца истина радо слушају описанја и казиванја о земљама и народима, али између казиванја веома је добро на њѣки занимљиви мѣсти застати и из предаваног предмета сгодна питања задавати, на која би се дѣца сѣтити и којима би се на размишљањѣ побудити могла.

За моћи овако слободно земљопис предавати и сгодна питања задавати, нужно је да се учитељ за сваки земљописни час предаванја брижљиво приправи читајући у добрим стручним књигама онај предмет, кој ѣ предавати имати. Но осим читанја нужно је јошт при овом послу и размишљањѣ о предмету, одабиранѣ онога што је за ученике најкористније и најнуждније знати, према добу узроста њиховог и према положају и околностима њихових родитеља, које ће у многим приликама и њихово можда бити. Без брижљивог и тачног приправљанја

Учительског за свако предаванѣ из земљописа, слабо се надати правоме успѣху код дѣце, ер неприуготовљени учитељ спопадне предмет како му пред очизиђе и предае га с очевидним шептљивим често и са погрѣшкама, а ученици неосећаю ни најманѣ радости при таком обучаваню и науче само механично и папагајски набрајати имена мѣста, рѣка, гора, броева жителя и година, а од туда слабу ће корист имати, и све то заборавиће као да нису нигда ни учила.

Но ние доста да се земљописна наука само наочигледно дѣци саобштава, него е нужно да дѣца схвате и запамте оно што им се казуе и показуе, а зарад тога препоручуе се учитељу да сваку лекцију из земљописа добро расположи и да по усвоеном реду и стално примљеном расположаю сваки предмет предае. Методика прописуе за сваку земљописну лекцију овај распоред: а) име и границе земљѣ; б) простор, облик положай и саставне делове нѣне; в) особине земљашта, равнице, планине, рѣке, езера, и т. д. г.) поднебје дотичног предѣла; д.) производи земальски, и заниманѣ становништва наиме земљодѣлство, скотоводство, занате обртност и трговину, а уз то путове зарад саобраштая на суву и на води. О свему овоме валя учити како е сада, и како би се према полагаю земљѣ, и околностима поправити и унапредити могло, особито у нашої земљи и код нашега народа; е) познаванѣ народа кои у той земљи станую, брой жителя по народности и по вѣри, нѣихови добри и зли обичаи, нѣихов език, станѣ просвѣте и црте из нѣихове прошлости, к' томе и нѣихов карактер е) начин управе земальске с погледом на права и дужности грађана, поделенѣ државе, ж.) престолница државе, з) поедини делови државе и у овима гласовити градови са нѣиховим знатностима по повѣстницу, по трговину радиност и просвѣту садашнѣга нараштая. Повтораванѣ се сваке суботе предузима са оним што се те седмице радило, а на краю свакогполгодишта понавля се предавано. Том приликом употребити валя идеално путованѣ на земљопису, покрай кога учитељ стои и показуе она мѣста о којима ученици говоре. Гдѣкој пут стари и бистри ученици могу се употребити за испитиванѣ слабиѣх ил' млађиѣх ученика из земљописне науке, па ће тим начином учитељ лако дознати, коя дѣца имаю дара за обучаванѣ и наставлянѣ других, и како мали ученици науку нѣгову схваћаю.

Усредсређиванѣ различитиѣх наука и доведенѣ у међусоб-

ну свезу едне с другом, дае се особито приликом повтѳравања с очевидном по дѳцу коришћу извести, и тим учинити, да повтѳравањ и испитивањ свима ученицима на радост и пријатну забаву служи.

IV.

Прелазимо сада на подѳленј земљописних предмета, које бј се, на основу најбољих методика, и према околностима нашим за наше школе прилагодити дало.

Земљописно обучавањ починј се другога полгодинита у другом разреду основне наше школе, и ту се у два седмична полгучаса учи познавати мјсто, у коме е школа и најближа околина тог мјста, као што о том у првом одѳленју овога чланка говорисмо. (Види бр. 7.)

У трећем разреду понавља се познавањ мјста и околине са особитим обзиром на поднебије, природопис земљдѳлство и радиност, као такође и на прошлост и обичае свога мјста и околине и у овој поглавито народа свога. По том се учи жупаниа и околни предѳли, кои се могу сматрати као постојбина младежи што се ту учи. Тако у предѳлу гдѳ се ово пише ученици трећег разреда упознаю се с Бачком, Банатом, Сремом, и Славониом и мјстимице упознаю се дѳца са знагностима у обртном, у повѳстничком, народописном, вѳрозакопском и просвѳтном погледу. Све што се нашега народа тиче учи се обширним и уз то се буди свѳст родољубия и домородства. Затим се упознаю появи на небу у различито доба дана и године. За све ово узимаю се два полгучаса седмична преко цѳле године.

У четвртном разреду учи се земљопис Угарске, Хрватске и Славоние, са особитим обзиром на оне предѳле у којима наш народ стануе, кои су нама ближи по положаю и кои су у средоточию кралѳвине. Уз' то се придодае и познавањ земаља, које се са отачбином нашом граниче, особито ако су земљ те дотичном мјсту наблизо тако н. пр. у нашим краевима ваља се овдѳ у главним цртама упознати са Србиом, Босном и Херцеговином као и с народом што у тим краевима стануе. Затим долази прегледно познавањ цѳле земљ наше и ѳњих главних делова на суву и на мору, па онда разговетна и точна наука о видокругу о облику земљ, о обртано земљ око своје осовине и о том откуда постае дан и ноћ, о обртано земљ околу сунца, о години и годишњим временима. О сунцу, мѳ-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

сецу и о осталим небесним тјелима. Ту се већ три обучавању употребљоу и земаљска круга.

У петом (садашњем четвртом) разреду учи се земљописе аустрискоугарског царства са обзиром на земљу, у којима Срби и Славјани живе: познаванј земаља и народа на балканском полуострову, кратки преглед других европских главних земаља и народа. Овоме се придодас наука о земљи као планети; о сунцу, мјесецу, осталим планетама и звјездама: о облику и мјесту земљу са доказима да је онако како наука учи, а не као што се очима чини; о земљописним тачкама и линијама: поли, екватор, меридијан и т. д.) о земаљским поясевима; о површини земљу, о морима, островима планинама равницама, рјџама и езерима, о унутрашњости земљу; о производима земаљским под свима поясевима са особитим обзиром на овај наш сјверни умјерени пояс; о людма и њиховим разликама по боју, племену, езику, народности вјроисповједи и просвјети; о различитим врстама грађанске задруге и о преимуђствима, која уживају становници у уставним државама а особито у отачбини нашој. Нанослјдкју овдј се придодати може поука о правима и дужностима грађана у отачбини нашој. — За ученј земљописа у петом (садашњем четвртом) разреду и у овом обсеђу мора се употребити најманј пет седмичних полчасова.

У шестом разреду основне народне школе учи се најпре математични и физични земљопис а потом општи политични земљопис са обзиром на све оне земљу, с којима ми у трговини и у занатима у додир долазимо. Завршује се ова наука с повторавањем и утврђенјем у познавању отачбине и завичаја.

Извештај одбора седморице о школским књигама.

(Примљен и усвојен од окружног учитељског збора у Сомбору 24. Априла 1869. држаног)

На првом учитељском збору протопопства сомборског, који је 17. Октобра прошле године држан, изаслан је одбор овај, да предлог о школским књигама састави и данашњем збору на претрес поднесе. Одбор тај држао је више пути своје са-

станке, на којима су осим изабраних одборских чланова и друге учитељи Сомборских главних и основних школа учествовали и у тим седницама споразумели смо се у следећим предлозима, које овом приликом на претрес Славној Скупштини поднашамо.

Предавање у свима школама истина да се највише на говору учитељвом оснива, и од њега деца највише користи имају, али опет зато нужно им је да и књиге имају, и то не само ради учења и вежбања у читању, већ и ради саме науке коју треба да из школе изнесу. Књиге, које се у школи употребљују, нису зарад напаметног механичног учења, и ако се у њима и неколико предмета зато одређени наћи мора, него су као помоћ и одлакшица како за учитеље тако и за децу саму.

Од колико је важности школа, сама по себи, то нам није нужно да говоримо, то сваки који у збору овоме учествује врло добро знаде. Али од толико исто големог замахаја су и књиге које се у њима употребљују, с тога се сви народи о том старају, да им књиге школске што одабранијег садржаја и за децу што удесније списане буду, зато су се сви пријатељи напредка школског својски заузели да се данашње школске српске књиге измену с другима, које ће и духу српског народа а и духу православне вере, која нам је свети аманет наших прадедова, и духу садашњег времена одговарати, спису и саставе. То су заиста велика искања која и много труда а и времена потребују ако би што пре до њих доћи хтели. У овом послу многи труд је одбору овом заштедио предлог поштеног брата нашег Ђуре Глибоњског у Шк. Листу ове године штампане. Шта је одбор из тог предлога усвојио то ће поштовани збор из следећег увидети моћи.

Кад се реч о књигама поведе прво морало би се на то питање доћи: какво је устројство наших школа. Дали одговара нашим народним потребама, и хоћели при данашњим околностима у којима се налазимо и даље још тако дуго обстати моћи али то би био предмет који би славни збор тек у овој скупштини у претрес узети могао. Одбор овај изаслан је да изради предлог о шк. књигама и то по данашњем устројству школа Србских, и на томе основу он је и делао.

Ми досада имасмо главне и основне школе. Основне школе састоје се обично из три разреда или једног и два учитеља а главне из четири разреда и четири учитеља. Школу похађа-

ју деца од седам па до дванајст година, по томе дакле и требају неки степени у школским књигама, јер познато је да мања деца немогу то схватити, што већа и старија деца сватити могу, с тога школске књиге и по ти степени треба да написане буду.

Прва књига нек је сасвим проста, у кратким реченицама и више у дечијем говору написана; друга је мало обширнија, трећа још више, а четврта највише, тако да дете кад изађе из школе сваку књигу коју у руке узме да чита, разумети и науком њеном користити се може.

У књигама тима ваља да чисто србски дух дише, да се узносе врлине што Србина карактеришу и да се напротив побијају страсти и наваде од којих Србин страда, а највише да се у њима на битне потребе народа србског поглед баца. Да су скроз и скроз проникнуте духом православља; тенденција нека им је морал на основу небориме истине еванђелске. Толико укратко у опште, а сад да пређемо на поједине разреде и да видимо какве би нам књиге тамо нуждне биле.

За први разред мислимо да за децу само једна књига буде, а та је Буквар. Овај се дели на два одељења. Прво одељење да заузме учење читања с писањем, што на први течај разреда тога спада, а у друго одељење да дођу као и досада предмети за размишљање, кратке и удесне песмице за децу, кратке приповедке, описања годишњих времена, неки описи од животињица које дјеца најволију, с каквом басном у свези. На послетку да дође славенска азбука и неколико молитава, песама и изречења на славенском језику, и то без скраћивања речи, за вецбање у славенском читању.

У другом разреду биле би ове књиге:

I. верозаконска књига за II. разред, основних и главних школа, са славенском читанком.

Она би имала ова одељења. У прво одељење дошао би катихизис за ту децу написан.

У друго одељење долазе библичне приповетке, и житија светих за ову децу и овај разред изабрана и написана. —

У треће одељење дошло би главније што из обреда црквених (Литурђике).

У четврто одељење дошла би славенка читанка. У њој била би таблица за учење скраћивања речи славенски. Главније молитве из часловца, неке песме црквене, неколико псалмова, и словенски изреченија; осим тога и два три еванђелија и апостола из чега би се деца у читању вецбати могла.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Друга књига у овом разреду је: Србска читанка за II разред основних и главних школа србских.

Њен задатак је да се из ње дјеца уче и усавршују у лепоме читању, а осим тога иште се да се из ње деца и другим лепим и корисним знањима обуче, и из тог узрока дели се она на три одељења.

У прво одељење дошле би лепе песмице религиозног и моралног садржаја, народне и вештачке. Сентенције из св. Писма, и других мудро написаних књига. Немачки педагози особито за то препоручују изреке у стиховима, какових се код њих у свим већим и мањим класичним песницима врло много наћи може. Моралне приповетке и поједине црте из живота знатнијих људи, које н. п. само једну врлину подижу, или једну ману обличавају, али све нека је у избору за децу овог разреда, а та су највише од 8—9 година.

Друго одељење заузимају природословни предмети. Они се у свим разредима морају на основу науке гледања предавати, с тога несме у књиге школске улазити јестаственица као научан предмет са свим ситницама своим. Доста је да деца науче само главна одељења њена, да науче уобште разлику између њих, главно је да се у деци пробуди чежња за сматрањем природе, да им се ум и очи отворе, да виде, да све што нам природа даје, људи на своју моралну и материјалну корист употребити могу. У оном првом одељењу нека је за децу благо морално, а овде нека је реално. Па баш и зато да од деце наше неби жестоке материјалисте стварали, несмемо науке у свој опширности својој разлагати, што би и врло сувопарно и без користи за њих било. Ту би дакле дидактични предмети морали стављени бити да казују, да је моралност претежнија од реалности и да она управо човека на свету усређава. Осим тога и све што ту буде написано, треба да је на веселом тону написано, да је ту и која песма, која весела па и смешна басна и приповедчица; јер она сувопарност убија вољу учења и код старијих, а некмоли код деце, само хумор што би се у тим предметима нашао, нека је умерен и пристојан. Тако дошле би у то одељење монографије појединих животиња из сваке врсте, т. ј. сисаваца тица и т. д. Описација неколико главних растиња и копаних руда. Главно је на чега би се у том одељењу поглед бацити морао: домаћа и пољска привреда. С тога би ваљало при избору сваког предмета што би у њега ушао, на то се прво сврнути. Тежити би ваљало да

се тако удесне и занимљиве приповеднице напишу, којима би баш тенденција била показати важност и вредност привреде пољске и домаће. Ту би дете као у шали на лак начин дошло опет до оног, до чега су пре маторци из дебелих књижурина и то с великом муком долазили.

Треће одељење заузимају земљописни и исторични предмети.

Из земљописа овде се врло мало предаје. Место рођења се не може овде описивати, јер то се у сваком месту другачије говори. Остало би да се што рекне о земљи, сунцу и месецу, што у математичну и физичну географију спада.

Из историје дошле би овде поједине црте из живота српских владалаца и других знатних Србаља и народа, који су са Србима једне вере, после који су с нама по језику сродни и који са србљима у прошлости у додир долазише, у овом разреду било би тек неколико таквих историчних цртица, и те би се за ову децу удесно написати морале. После њих дошле би и поједине народне песме, које догађаје историчне казују, и песме вештачке, ако би се која из старијих и млађих песника наших за zgodну наћи могла, која би исторична садржаја била.

То би била та читанка за други разред. Што се тиче рачуна у овоме разреду наособну књигу упражњења недржимо за нуждну, јер ту понајвише учитељ сам радити мора. За појање држимо нек остане досадашња појанка, ил кад би г. Д. Поповић своју малу катавасију јевтеније дато могао, то би онда као редовну шк. књигу препоручити могли.

Тако би у другом разреду имали свега три књижице: вјерозаконску књигу, читанку, и појанку (свршиће се)

ИЗЈАСНЕЊЕ СВЕТИХ ТАЈНА.

VI. БРАК.

Брак јест тајна, у којој два лица — мужко и женско, — изјављујући своју узајмну љубав и слободну вољу к ступању у брачну сvezу, получавају преко свештеника благодат од самога Бога на то њихово предузеће.

Установљење. Тајну брака установио је сам Бог, кад је првим људима у рају (Бит. 1. гл.ст.28.) дао божаствени бла-

гослов к распространењу и умножењу от рода човјечијег, и к узајмној помоћи; а потом и Христос Спаситељ дао је овом таинству свој благослов присуством и чудом на браку у Кани галилејској.

Обручење. Служба црквена, којом се тајна брака у дјелу приводи, дјели се на двоје, на обручење и вјенчање.

Обручење није ништа друго, него приправљање за вјенчање,

Пре обручења кади свештеник момка и ђевојку за спомен Товијиног кађења (тов. гл. 8. ст. 2.) са рибијом жигерицом — а потом даје им запаљене свјеће у руке, којима се представља узајмна горућа љубав, којом у брак ступају и коју ће за време свога живота у срцу своје једно прама другом сачувати.

После тога моли свештеник Господа у ектенији и молитви, да би их сачувао и сајединио у миру и јединомислију.

Обрученије свршава се посредством прстења када свештеник узевши прстење са свете трапезе правећи знак крста говори: *ѡкрѹчатсѧ рѧкѡ кожій (и.) рѧкѡ кожій (и.) во има Отца*

Прстење, које се освећава самим полагањем на свети престол, даје се жениху и невјести на тај конач, да би они, мјењајући исто пред олтаром и тим једно другом видими залог љубави давајући — при чему им је кум свједок, изјавили међусобно повјерење и приправност свагда до смрти једно другом помагати и вјерни бити, као што свештеник потом и моли Господа Бога: *оутверди ѡкрѹченіе ихъ въ вѣркѣ и єдиномыслии, ѡ истинѣ и ѡ любви.*

Вјенчање. При самом почетку вјенчања свештеник пита жениха и невјесту пред свједоцима: еда ли они желе драговољно у брачну сvezу ступити; а по саслушању изричне њихове жеље и изјаве, проси са ектенијом и молитвама Владика Господа Бога, да им ниспошље своју небесну благодат, да би поживили по Његовој светој вољи и да им дарује свој благослов чадородију и сваком добром дјелу.

Вјенци: били су увјек знак побједи и одликовања. И вјенци при вјенчању по рјечима св. Златоуста зато се полагају на главе жениха и невјесте: *вѣнчатсѧ рѧкѡ кожій. Н. рѧкѡ кожій. Н. во има Отца . . .* да се тим представи њихов непорочни живот, т. ј. побједа над страстима.

Чаша са вином. Почем је свештеник прочитао апостол (Ефес гл. 5. ст. 20 — 33.) и еванђелије (Јоан гл. 2. ст. 1 — 11) које се на саму тајну брака односи, и почем је свршио

услугу бљену и просителну жектенију са молитвом господњом :
Отци нашз . . . благосиља чашу са вином, којом напаја же-
 ниха и невјесту. Напајање са вином из једне чаше означава
 да су жених и невјеста дужни свагда нераздјеливо у једин-
 ству живити, и по том подједнако и радости супружескога жи-
 вота уживати а и жалости сносити.

Обход у округ. Свештеник после напајања са вином
 саједињава руке жениха и невјесте за знак њихове неразкидне
 сазе у животу, а затим обводи их у округ, чим се представ-
 вља да збиља они желе, да та њихова сјева до смрти нема исто та-
 ко краја ни конца, као што га нема ни круг, па макар иза
 радости коју они ступајући у брак осјећају и са пјесмом :
Исайе ликџи . . . изражавају, и само мучеништво сљедовало :
Отци мџченицы . . . **Слава тебе Христе Боже** . . .

Завршетак. вјенчање завршава свештеник са молитвом
 коју чита над женихом и невјестом, кои главе приклоњају, при-
 сећи им још једанпут од Бога благослов, а потом са од-
 пустом.

II. JELEOSVEĐENJE.

Јелеосвеђење јест тајна у којој свештеници помазивањем
 освећенима јелеом и молитвом просе болном хришћанину бла-
 годат од Бога ради олакшања болести и опроштења грјехова.
Установљење. Тајну јелеосвеђења установио је сам
 Христос Спаситељ посредством својих апостола. Ако и нема,
 мо у св. писму нигдје са рјечима положен темељ овој тајни од
 Христа, то се ипак узети може, да су апостоли по Његовом
 налогу, а не произволно свршавали над болнима јелеосвеђење
 и тим их исцељавали, као што говори св. еванђелист Марко :
мазах масломз многи недџњк а и исцџкџвахз (гл. 6 ст-
 13) — а даље и сам св. апостол Јаков говори у посланици сво-
 јој : **Болитз ли кто во васз : да призовџтз прџсвитџри цџрков-**
ниа, и да молитвџ сотворатз над нимз, помазавши џго џл-
џмз во има Господне и молитва вџры спасџтз колацаго, и
воздвигнетз џгџ Господъ : и аще грџхи сотвориах џсть џпџ-
статџ џмџ. (гл. 5 ст. 14—15.)

Број свештеника при јелеосвеђењу. По уста-
 новљењу наше православне цркве нужно је при свршавању
 тајне јелеосвеђења седам свештеника, јер се и молитве и по-
 мазивање седам пута понавља а све сходно броју дарова Духа

www.светога. У случају нужде могу три, два а и један свештеник свршити ову св. тајну.

Свршавање тајне. Пре свршавања саме тајне читају свештеници псалом 142 и поју канон са неким тропарима и стихирама, којима се приправљају за саму тајну, а потом започиње се јелеосвећење са великом јектениом и молитвом у којој свештеник моли: *самъ Владыко ѡсвати елей сий, ꙗкоже кати помазѹщимса ѿ негѡ во исцѣленіе.*

После молитве, којом је испрошена цјелителна сила јелеју и после прочитаногa првога апостола и еванђелија најстарији од свештеника моли се: да би Господ чрез помазивање јелеом даровао болноме и опроштење грјехова а затим одма узимље струцац, и умочивши га у јелеј помазује разне части тјела болноме, молећи се: *Отче стѣи врачъ дѡшх и тѣлесх пославкѣи единороднаго твоегѡ сына Гда нашегѡ Исуса Христа, всакѣи недѡгъ исцѣлающаго ѿ отз смерти избавляющаго, исцѣли ѿ рака твоего (И.) ѿ ѡдѣржаціа егѡ тѣлесныа ѿ дѡшевныа немощи, и ѡживотвори егѡ благодатию Христа твоегѡ . . .*

Читање апостола * и еванђелија ** молитва и помазивање уз молитву *Отче стѣи . . .* још се шест пута понавља.

Завршетак. Тајна јелеосвећења завршава се као и остала свештенослужења одпустом; но пре одпуста код ове тајне видимо, да свештеници ставши око болнога држе над њим расклопљено еванђелије а најстарији између њих чита молитву којој моли; да би Исус Христос, који је толиким грѣшницима милостив био и опростио им њихове грјехове, болноме грјешнику презрео његове погрјешке.

У Раковцу.

Никола Гр. Живковић.
свештеник.

Псалтир у народној школи.

Под тим насловом изишао је у прошлом броју овог листа један чланак Бранка Раића ђакона из Панчева, у коме се учитељима србским ставља на одговор питање: „Бил целисходно било

* Апостоли: зач. 5. ст., 116., 153., 182., 168., 213. 273.

** Евангелија: Лук. зач. 53. 94. Мат. зач. 34. 26., 104., 620., 3.

славенски псалтир и учење славенског читања из народне школе искључити, и у место дојакашњег псалтира псалме Огњеслава Утјешеновића у народном стиху спеване као редовну књигу у народној школи увести.

Поштовани писац у чланку ваљда и нехотице више је на ово последње пажњу своју обратио, — ја пак држим да је оно прво читање од веће важности, па зато ћу више пажње да на њега обратим.

Уверен сам да у народној школи, једино народни језик треба да се највише негује, а да то у старим нашим школама чињено није, то је осведочено, и од општег мњења већ одавна осуђено. Признати се мора, да и у данашњим школама србски се језик не може онако неговати, као што би требало, будући су нам школске књиге наше онаковим нарјечијем писане, коим ни један Србин не говори, али надамо се, да ћемо скорим до бољих књига доћи, па онда ће и то отклоњено бити. Врло далеко добро чини сваки учитељ и пријатељ школе, који своје на искуству основаче назоре и мисли о тим стварима или у зборови или у јавни листови на свет изнесе, па ако се опште мишљење о њима добро изрази, могу се они, којима та срећа удео падне да школске књиге састављају, управљати.

Истина, ја сам се мало од ствари удалио, јер хоћу у кратку да одговорим на оно питање, требали славенски језик из народних школа србских истиснути? што мислим да је г. Раић са поменутиим чланком хтео да започне. Питање ово требало би да сви учитељи и све учитељске конференције у претрес узму тим више, што има многих, који су за то да се славенски језик из народних српских школа сасвим истисне, што и г. Раић као што му из поштованог чланка његовог видим, заступа.

Учење славенског језика остало је у народној школи и при препорођају србских школа подврстним Г. Др. Натошевићем, и ја био сам тако сретан, те сам у том времену учитељске науке слушао, и учитељем постао. Ја дакле по упутству, кога сам у заводу слушао, употребљујем Псалтир у мојој школи с тога, да децу упознам са оним језиком, на коме она речи божије и све што се у цркви на сазидање душе њине поје и чита слушају. Псалтир проста славенска читањка данашњим даном није, нити сме бити; још је мање псалтир у нар. шк. зато, да децу са напаметним учењем псалмова књиги и мучи. По себи се разуме да уз превађање и самим изредним религиозно-моралним садржајем дотичних псалмова и побуђивање на моралност, као и љубав и страхопоштовање спрема Бога успоред иде.

Да су деца српска тамо, где је до сад овако рађено, олако до разумевања црквеног језика дошла, то имам прилику сваке године, како на своим тако и своих колега ученицима, видети. Ја држим да у народној школи нема више ни једног учитеља, који славенску граматику систематично предаје, што би био сасвим луд посао. У народним школама се само читајући из књига: часловца и псалтира, уче деца по налицју и сродству речи, упознавати са црквеним своим језиком, а то ништа много од нашег српско-народног језика не одузима; јер Србин воле са православном црквом својом и језик, који у њој на сазидање душе своје слуша. Јели дакле боље да деца с мањим трудом науче разумевати онај језик, којим се она Богу моле, и појући на њему свете песме Бога славе и узносе? или је боље оставити их да у цркву иду и тамо оно читају и поју, што не разумевају? Е дал би им онда свети садржај молитава и побожних песама црквених могао за срце њино пријављати? Зацело не. . . А покрај тог и ако има у коме месту по кои блудећи научењак, који тај језик па и цркву презире, то нетреба да нас плаши, прави народ наш, уверен сам да се радује што се и том предмету деца у народној школи обучавају.

Разлика измеђ славенског (црквеног) и србског језика није баш тако страшна, шта више може се рећи да је мала, но опет ономе који о њему никад ни речи чуо није, верујте ми да је врло непоњатна. Поштовани г. уредник овог листа, као професор тог језика у приправничком заводу, најбоље ће то знати, јер сваке године о том има искуства на оним ђацима, кои су се непрестано у туђим школама учили.

Ја сам дакле прво из поменутог узрока за то: да у народној школи славенски језик и од сад остане, т. ј. да га деца превађањем и тумачењем славенских предмета упознавати уче, друго и зато, што је тај језик кључ других славенских језика, треће што га неможемо сматрати као стран језик, већ као сродно наречје оног језика којим говоримо.

Друго је сасвим питање хоћели псалтир и часловац због тог у нар. школи и даље остати, и о том надам се да ће скоро изићи извештај последњег збора сомборског протопопства, у коме ће поштовани читаоци видети шта о том предмету учитељи овог округа, ком и ја спадам, укупно мисле. С тог о том ништа нећу ни да овом приликом говорим.

Што се тиче псалмова нашег народног песника **Ог. Утјешеновића**, мислим да ни један учитељ неће тог мишљења бити, да се као редовна књига у нар. школу уведе, него само да се за школску библиотеку свуд набави, и свој деци којима материјално стање родитеља допушта препоручи да ју набаве, и за домаће читање употребе, и то исто треба учитељи и са сваком књигом србском која буде од гласила школских за децу препоручена да чине. Неколико псалмова на сваки начин, ваљда ће они коц нове читанке састављали буду, у њих уврстити, јер и онако у нашем песништву врло мало других религијозно-моралних наћи можемо. У осталом покрај псалмова **Утјешеновићеви** не губе се много ни псалмови покојног **Горјановића**.

То је моје персонално мишљење о чланку г. **Бранка Раића** „Псалтир у народној школи“.

П. Деспотовић,

Сомборски женски учитељ

Школске вѣсти.

СОМБОРСКЕ ШКОЛЕ. У Сомбору од памтивѣка варошка община издржава народне школе како србске тако и римокатоличке. Есенас у общини примисе предлог, да варошко представништво вршењ права патронатског уступи дотичним вѣрозаконским общинама задржавши своју досадашњу обвезност према школама, и одреди се одбор, кои ће предложити начин како да се ово дѣло изврши. Но међу тим донесе земалски сабор 38. законски чланак од год. 1868. Корифеи римокатоличке странке, кои су предлог онај учинили, окрену сад одма лист на другу страну и изјасне се за заедничку школу. Срби опет, бојећи се да би заедничка школа по нашу народност и нашу вѣру штетне послѣднице имати могла, и бранећи автономно право своје школе, изјаснесе за вѣрозаконску школу, желећи да се школе свију вѣрозакона у мѣсту по суразмѣри жителства из общте домаће благајнице издржавају.

У общтинеској сѣдници 25 Јунија изнесу се предлози србске и римокатоличке одборске странке, и отвори се жестока дебата о овом предмету. Господин **Зака Вуевић** (бунѣвац ал држи се за највећега мађара) тврдио је, да је и досада у Сомбору била общтинска школа и да су вѣрозаконске школе са общтинским издржавањем противне закону од 1868. далѣ потварао је у мађарском говору свом да Србљи теже за сепаратизмом.

Уредник овога листа доказао је у говору свом како са гледишта земалског закона тако и са гледишта историчног, да су ове школе до сада биле верозаконске, и разложивши битне разлике између

www.УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
 комуналних и вѣрозаконских школа, тврдио њ, да ми баш по закону од 1868 имамо право бирати вѣрозаконске ил заедничке школе и да околности народностне и вѣрозаконске овога мѣста захтѣваю, да се вѣрозаконске школе и на далѣ задрже и као досада издржаваю из благајниче варошке на основу школских фасия, кое су прави уговори и без нашега саизволения покварити се немогу, напослетку њ изявио да Срби од аутономног права свог, кога им ѡ 9. чланак закона земаљског од год. 1868 обезбѣдио, одустати немогу, и да они у овом мѣсту комуналну основну школу ни када као своју сматрати немогу, него као туђу и силом наметнуту. Говор овај, који ѡ скоро $\frac{1}{2}$ сата трајао, праћен ѡ био бурним одобраванѣм не само од србске стране него баш и од самих занатлија и землѣдѣлаца римске вѣре. Уз иѣга су говорили са највећим одушевленѣм и разборитошћу врстни чланови општине Сомборске Г. Г. Трива Атанацковиѣ пенз поджупан, Урош Шимиѣ вел. судач, Прота Бранковиѣ, Др. Ника Максимовиѣ велики бележник, Сима Леовиѣ одветник, Исидор Стојковиѣ хранитељ парница и многи други, а против иѣга говорили су Амброзовиѣ, Баргл, Виргер и на напослетку опет Вуевиѣ, но сва усиљаваня противника небеше у станю побити нинаѣманѣ истину оних доказа, с којима синови србски своју школу јуначки бранише. Правда ѡ била на нашој страни и противници уз сво своје напрезанѣ нису могли побити доказе наше. Нашем великом бележнику и сомборском посланику Дру Ники Максимовиѣу највећа заслуга припада што на овом пољу побѣду сљино одржасмо. Пошто ѡ ствар свестрано изцрплѣна Срби захтѣваху гласанѣ, а вође римокатоличке странке противише се гласаню за вѣрозаконску школу, и с протестом, кога општина ниѡ примити хтѣла, изиђу и изведу свое ѡднинаѡв ѣрице из дворане. Срби неплашећи се ѡиховога излазка сви, осим четворице, остану на билѣзи.

Гласанѣ се предузме јавно и поименце и са 59 гласова ѡдногласно усвој се србски предлог, и донесе се закључак, којим се по смислу § 25. закон. 38. чл. од 1868. задржаваю вѣрозаконске школе са издржаванѣм из варошке домаће касе по праведној суразмѣри између ѡвд. варошке православне римокатоличке и израиљтанске школе.

Нека ѡ слава честитим Србима представницима, који овом приликом посвѣдочише зрѣлу свѣст народну и постојано бранише и сачуваше своју србску школу од пропасти.

СТАТИСТИЧНИ ПОДАТЦИ о школама иу ченицима већ се прикупљаю. Г. Фердинанд Месарош жупаниски шк.л адзорник тога ради обратио се већ на све општине у Бачкој пославши им упутство и формуларе на мађарском ѡзику. Кое би школске власти желиле имати ово упутство и формуларе на другом ком ѡзику, мораю се тога ради г. жуп. надзорнику, који у Суботици стануѡ, пријавити.

МАЂАРСКЕ ШКОЛСКЕ КЊИГЕ. Нове књиге за основне школе на мађарском ѡзику са више страна поднешене су министарству просвете у Будиму. Ни прегледа одбор ѡдан састављен из стручних ѡуди, међу којима су Јован Керѣђија уредник ѡлиста за народне учитељ и Игњат Барань професор пешт. препарандис.

УЧИТЕЛЬСКИ ИСПИТИ. У Србском учительшту собморском почеће се испити 21. Юлија по нашем календару. Найпре ће полагаати свршавајући приправници испит о учительској способности, а потом ће приправници првога теचाа свой годишњи испит имати. — Родители, кои синове у овом заводу имаю и други родолюби позиваю се на ову важностипуну свечаност школску.

Господа учители и приправници, као и госпођице приправнице, којима е дозволенѣ од висше власти рад полагања испита у овом заводу подарено, нека овамо до 20. Юлија по нашем доћи изволе.

Испити ће се ови найдалѣ до 27. Юлија свршити.

О Г Л А С Ћ.

Отвара се стедиште на упражиѣно учительско званіе у великом Гаю у Торонталској жупаниі.

Учебный езикъ е Србскій. Плата е 200 фр. а. вр. 24 кибле жита 24. кибле кукуруза, 3. хвата дрва, сламе колико изгоре, 4. ланца ораће землѣ и свободанѣ станѣ.

Кои жели званіе ово получити, има молбеницу свою са крштенимѣ писмомѣ, са сведочбама о свршенимѣ наукама, о моралномѣ и политичномѣ владаню и о доякошньої служби за 4. неделѣ одъ дана првог изложенија огласа овогѣ консисторијуму вршачкомѣ поднети.

Изъ седнице консисторијалне у Вршцу 22. Мая 1869. држане.

Са овим броєм навршуе се прво полгодиште Школскота Листа. С тога сву Господу уписнике, којима рок предплате с концем овога месеца истиче, учтиво умољавамо, да што скоріе предплату за друго полгодиште послати изволе, ер на почетку године примљѣна свота већ е потрошена, и без скоре подпоре нисмо у станю далѣ Лист издавати.

Особито опоминѣмо ону Господу, која нам за прво полгодиште дугую, да дуг свой неотложно отдуже и том приликом изрично яве, желе ли да им се Лист и друго полгодишта шалѣ или пак да се обустави. У првом случаю најболѣ би било одма овом приликом уедно и предплату до свршетка године послати.

Уредништво Шк. Листа.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1. ф 50. нов.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрие Вагнера.